

Seijst

Uitgave van het Zeister Historisch Genootschap | Van de Poll-Stichting

2014-I

Een fietstocht
naar Austerlitz

Drukkerij Gregorius

Een vrolijke doktersfamilie

De tentoonstelling 'Voorheen en thans'

Seijst

*Bulletin ter bevordering van de kennis
van de geschiedenis van Zeist*

ISSN 1383-2867

Verschijnt 4x per jaar.

Jaargang 45 nummer 1. Maart 2014.

Drukwerk: Drukkerij Gregorius, Bunnik.

REDACTIECOMMISSIE

H. Beudeker, E. de Jonge, R.P.M. Rhoen
en mw. Fl. de Vrijer, redacteuren en J.P.
van 't Sant, eindredacteur.

VORMGEVING

M. Slappendel

REDACTIEADRES

Postadres: Postbus 342, 3700 AH Zeist

E-mail: info@zeist-historie.nl

BIJDRAGEN AUTEURS

Informatie over het aanleveren van kopij:
www.zeist-historie.nl/Richtlijnen_Seijst.htm

LEDENADMINISTRATIE

Aanmeldingen van nieuwe donateurs
en adreswijzigingen kunnen schriftelijk
worden gemeld via Postbus 342,
3700 AH Zeist. Het kan ook via het
e-mailadres: info@zeist-historie.nl.
IBAN: NL95 INGB 0003 8403 83.

WEBSITE

www.zeist-historie.nl

Legaat of lijfrenteschenking:
ANBI-beschikking
nummer 55 537

Een fietstocht naar Austerlitz 3

Bijna 100 jaar geleden beschrijft een jongen uit Hilversum een fietstocht met zijn oom naar de Pyramide van Austerlitz en terug. Hij heeft veel oog voor de natuur om zich heen. Zijn dochters zorgden er voor dat we kunnen meegenieten.

Drukkerij Gregorius 8

In het colofon ziet u dat Seijst wordt gedrukt bij Gregorius. Deze drukkerij werd ruim 135 jaar geleden opgericht door de Fraters van Utrecht. En de drukkerij werkt nog steeds voor haar eerste klant, het aartsbisdom van Utrecht..

Een vrolijke doktersfamilie 14

Een kleindochter van de Zeister huisarts dr. Kortlandt haalt herinneringen op aan haar grootouders, hun gezin en het Zeist van rond 1900.

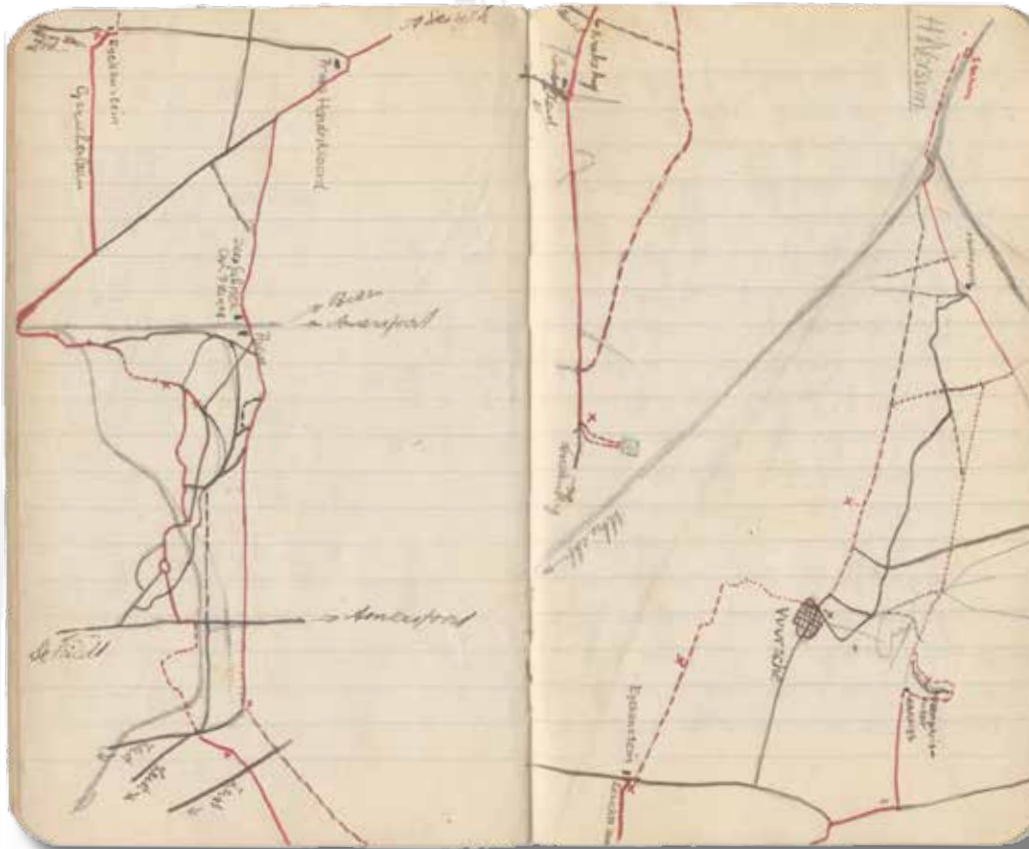

De tentoonstelling 'Voorheen en thans' 17

In de vaste rubriek 'Uit de Collectie' leuke foto's en het bijbehorende verhaal van een tentoonstelling in 1927 van de Zeister Industrie- en Huishoudschool.

Een fietstocht van Hilversum naar Austerlitz en terug

Margriet Hülsmann

Kaartjes van de fietstocht met oom Arie op 3 juni 1917, getekend door Hermann Hülsmann.

COLLECTIE FAM. HÜLSMANN

Hierna volgt de beschrijving die mijn vader, Hermann Hülsmann¹ in 1917, als jongen van 15 jaar, maakte van een fietstocht van Hilversum naar Austerlitz en terug. Deze fietstocht

maakte hij met zijn oom Arie², met wie hij heel wat heeft gefietst, volgens de verhalen. Mijn zuster typte de tekst over uit uit zijn notitieboekje.

**Spoorwegovergang
bij halte Huis ter Heide
(jaartal onbekend).**

COLLECTIE ZHG

'Zondag 3 Juni 1917
Naar de Pyramide

Om een kwart voor zeven de deur uitgegaan zijn wij (Oom Arie en ik) langs de Soestdijker straatweg en het fietspad langs de provinciale grens rechts, en na daarna het eerste pad links te zijn ingeslagen, een prachtige beukenlaan, spoedig beland bij het Pluismeer. Dit meer ligt prachtig verscholen achter beuken, dennen en eikenhakhout. Het is geheel omgeven door donkere dennenwou-

den, en tusschen dezen en het meer zelf, dat een langwerpige, gebogen vorm heeft, strekt zich een breede vlakte uit, een en al veenpluis. We liepen er eens om heen. Zonnedaag groeide in het wagenspoor, boschbessen aan de boschrand. Een stuk of wat eenden vlogen schreeuwend in wijde kringen om ons heen; zeker hadden we ze opgejaagd. Doordat de lucht slechts licht bewolkt was, ontstonden die prachtige lichteffecten, die men vooral op de schilderijen der Oud-Hollandsche meesters aantreft. Het eene oogenblik weer-

kaatste het heldere zonnelicht in het golvende meer, en dan weer toog een donkere schaduw langzaam over 't landschap. Alleen al het zien van die kleurwisselingen was een tocht naar het meer waard.

Langs een paar vriendelijke boerderijtjes gingen we nu weer naar den hoofdweg terug, die bij het slot Pijnenburg uitkomt op de straatweg Soestdijk-Maartensdijk. Eerst sloegen we de Biltsche straatweg en even later de Doldersche weg in. Deze weg loopt door een wel niet grootsch, maar toch vriende-

lijk landschap. Stukjes heideveld, graslandjes, groepjes opgeschoten dennetjes en eikenhakhout wisselen hier af in alle mengelingen en groeperingen.

Tot nu toe gingen we door de uitgestrekte bezittingen van Prins-Hendriksoord, maar nu strekte zich aan onze linkerhand uit de „Willem Arnts Hoeve”. Spoedig kwamen we bij de zeepfabriek van Chr. Pleines en daarmee bij het dorpje Padua.³ De streek werd nu boschachtiger, en door een mooie laan bereikten we tenslotte Huis ter Heide, waar de Doldersche weg de straatweg Utrecht-Amersfoort snijdt. Wij gingen recht door, nu langs een zandweg. Het fietsen baarde in het begin geen moeilijkheden, maar later kwamen er toch dikwijls moeilijke oogenblikken. Een eindje verder bij een kruispunt besloten we om eens even te rusten. We bonden de hangmatten op, en niet lang daarna lagen we kalmpjes te wiegen tusschen de jonge dennetjes, onderwijl ons boterhamrantsoen van dezen dag eens duchtig aansprekend. Na een drie kwartier zoo gelegen te hebben, gingen we weer verder. We volgden maar steeds, recht door, het verlengde van de Doldersche weg door prachtige beuken-, eiken-, en dennenbosschen. Iemand, die zeker bang is voor boschbranden, heeft hier in een aantal gedichten den wandelaar aangemaand om voorzichtig te wezen met lucifers, sigaren, pijpen, enz., met het oog op brandgevaar. Een van deze dichtelijke ontboezemingen luidt als volgt:

Een sigaret in 't droge gras
Brengt bosch en baas
in zak en asch.

Hoewel we wel enkele keeren gewiefeld hadden welke weg we nu precies moesten volgen, kwamen we tenslotte toch op de groote straatweg uit, Utrecht-Zeist-Woudenberg-Arnhem, vlak bij de Pyramide van Austerlitz. We sloegen dus linksaf en kwamen na eenige minuten rijdens bij het Hotel „de Pyramide”. Rechts van ons stonden met regelmatige tusschenruimten boschjes beukenbomen, „in gevuld carré”, die vast en zeker de gardesoldaten voorstelden, die de Pyramide moesten bewaken, zoals Oom zei.

In het Hotel gekomen zetten we daar onze fietsen neer, en gingen eerst eens naar de pyramide. Ik vergat natuurlijk niet m'n fotografiestoel. Weldra rees de naald voor ons op tusschen 't geboomte. Sinds Oom hier 't laatst geweest was, had de pyramide een heele verandering ondergaan. De naald was er toen nog niet, en nu moet men entree

betalen, wat vroeger niet 't geval was, en een steenen trap (100 treden!) vergemakkelijkt de beklimming, die vroeger langs zig-zag paadjes geschiedde. Halverwege heeft men al een klein platform gemaakt, maar het uitzicht is daar nog niet veel bijzonders. Maar toen we waren bovengekomen, ontrolde zich een grootsch panorama voor onze oogen. We troffen het met de belichting, zooals ik boven reeds heb verteld. In het Zuiden en Zuid-Oosten is het landschap zelf niet bepaald afwisselend, maar daar dit de zonzijde was, werd veel door de lichtspelingen vergoed. Vooral aan de kant van Utrecht en Amersfoort is veel afwisseling. De forschdom van Utrecht, en de kerk van Amersfoort steekt ver boven alles uit. Zelfs de toren van Nijkerk is duidelijk zichtbaar. Aan de Noordkant ziet men het vliegtterrein van Soesterberg, waar toen door de artillerie geschoten werd, zooals een militair ons meedeelde, die tevens de welwillendheid bezat ons even zijn kijker te leenen. De Hilversum-

Driesprong Embranchementsweg-Biltseweg bij Prins Hendriksoord (jaartal onbekend).

COLLECTIE ZHG

Hotel 'De Pyramide van Austerlitz' (1907).

COLLECTIE ZHG

De Pyramide van Austerlitz (jaartal onbekend).

COLLECTIE ZHG

sche kerktoren kan men ook duidelijk zien. Het was een heerlijk gezicht, dat weidsche landschap ieder oogenblik van kleur te zien veranderen. Een kiek nam ik in de richting van Amersfoort, met de torens van die plaats, Nijkerk, enz. De Zuiderzee heette daar ook zichtbaar, maar ik kon niets bemerken, evenmin als van Amsterdam.

De naald zelf was gesloten; de sleutel was in handen van den boschwachter. Een gedenksteen naast de deur, die zooals van zelf spreekt met tal van namen bekrast was, vertelde ons, dat de pyramide zelf opgericht werd in 1804, dat den houten obelisk gesloopt werd in 1808, en dat een steenen daarvoor in de plaats kwam in 1894.

Toen we eindelijk weer afdaalden was het omstreeks 11 uur. We richtten onze schreden naar het hotel de Pyramide, en gebruikten daar wat onder 't verorberen van de rest van ons brood. Een moeilijkheid leverde voor ons de terugweg op. Maar tenslotte hadden we een plan opge maakt, en om 12 uur ondernamen we de thuisreis.

We gingen eerst de straatweg een eind af in de richting Zeist. Tal van nieuwe villa's rezen op tusschen 't hout. Bij een bocht kwamen we langs Café „London”. Tegenover de uitspanning en het pension „de Krakeling” ligt thans een groot buiten, dat nog de duidelijke sporen draagt van jeugd.⁴ De straatweg gaat hier linksaf, maar wij gingen recht door langs tal van nieuwe villa-lanen (zonder villa's nog wel!). Aan beide zijden strekten zich de Schaerweijder bosschen uit, die zelfs doorloopen tot de andere zijde van den Dolderschen weg. Tenslotte boog de grintweg echter linksom naar Zeist, en kwamen we op een zandweg. We staken de spoorweg naar Zeist over, en sloegen een pad rechts in, waar slechts een heel smal paadje langs liep, dat geschikt was voor fietsen. Dit prachtige beukenlaantje voerde ons naar de halte Huis ter Heide, aan de spoorlijn naar Zeist. We staken de spoorlijn niet over, daar we merkten, dat de kaart ons misleid had, maar gingen de straatweg Amersfoort-Utrecht een eindje op, en sloegen een zij-

straatweg in, die ons voerde naar de halte Bosch en Duin aan de spoorlijn naar Zeist. We staken over, en hier vertelde een wegwijzer ons dat we links moesten afslaan om te komen aan het Biltsche station⁵. We gingen dien weg in, maar jawel hoor, we hadden al een heel eindje gereden, toen plotseling de straatweg bedankte voor de eer ons nog langer te leiden, en een breede mulle zandweg zijn taak overnam. We waagden er ons echter maar niet aan, want wie weet hoe lang het wel duurde. We informeerden daarom bij een huisje, wat het beste was, en of we misschien niet beter deden te gaan naar Padua, waarvan de fabrieksschoorsteen boven 't geboomte rechts van ons uitstak. Men vertelde ons dat het zandige gedeelte slechts 5 minuten duurde,

en we waagden het erop. We hielden het wel niet lang vol, maar na een oogenblikje rustens waren we tenslotte toch in staat de straatweg te halen, en Station de Bilt te bereiken. We sloegen de straatweg in naar Soestdijk en sloegen weldra links af de „Gezichtslaan” in, een prachtige rechte beukenlaan door beuken-, berken-, eiken-, en dennenbosschen. Verderop is hij ook beplant met Eiken, sparren, en andere boomen, en loopt hij vooral door eikenhakhout, dennenaanplant, akkers en weilanden. Aan het eind der laan ligt schitterend achter weilanden en grasperken die ineenvloeien – want van de straatweg Maartensdijk-Soestdijk is niets te zien – en tusschen opgaand geboomte het buiten „Eyckenstein”, dat door zijn zuilenrij doet denken aan een Romeinsch Landhuis uit het Zuiden. We sloegen nu rechts van Eyckenstein de eerste zijweg van den straatweg in. Dit mooie weggetje loopt tusschen de bosschen door, die afgewisseld worden door akkertjes en weilandjes, nu eens rood van de zuring, dan weer blauw van de eereprijs, of ook geel van de boterbloemen. Langs de

greppel groeiden varens en hondsdrif. Hier en daar liggen vriendelijk verscholen tusschen ’t hout kleine huisjes, door tuintjes omgeven. We kwamen tenslotte op een open plekje bij een viersprong, en we vleidten ons daar even neer onder de zware beuken. Tenslotte kwamen we langs tal van smalle paadjes en ongebaande weegjes uit op het fietspad Hollandsche Rading-Vuursche. We zetten nu koers naar het laatste dorpje en gingen den zandweg Hilversum-Waschmeer-Lage Vuursche op. Het was hier wel heel mooi, maar met groote moeite kwamen we slechts vooruit. Tenslotte strekte zich aan de linkerkant een heuvelig heidelandschap uit, overal door-groeid met denneboschjes. We besloten hier eens te rusten. De fietsen werden in een greppel gelegd in de schaduw van een paar dennetjes, en zelf legden we ons neer in een der glooiingen van het heideland. Heerlijk lagen we daar een uurtje..... Tenslotte reden we verder, sloegen het fietspad (dat den weg kruist) in naar de Weduwe Glazemaker, gingen langs haar woningen en kwamen weldra uit op de Soestdijker

straatweg, waarna we ten spoedigste huiswaarts keerden.’

Noten

1. Hermann Hülsmann (1902-1983) bezocht ten tijde van de fietstocht het gymnasium in Hilversum. Later was hij griffier en rechter in Haarlem, raadsheer bij het Hof in Amsterdam en tenslotte raadsheer bij de Hoge Raad.
2. Arie IJzerman (1876-1960), de broer van Hermanns moeder, was keel-, neus- en oorarts in Amsterdam; in 1917 was hij nog ongehuwd.
3. Zie bv. *Seijst* (2012), nr. IV, p.87-94 of D.W. van Lier et al, *100 jaar Den Dolder*, (Utrecht 2012).
4. Mogelijk Sonnehaert, nu bezit van de KNVB, in 1909 gebouwd als Riendelwoud of, waarschijnlijker (‘... duidelijke sporen ... van jeugd.’), Djimat uit 1916.
5. Nu: station Bilthoven.

Uitspanning „De KRAKELING” (weg naar Anstcrilte)

ZEIST

**Uitspanning
‘De Krakeling’
(jaartal onbekend).**

COLLECTIE ZHG

Drukkerij Gregorius

Een bijzondere geschiedenis van de 'huisdrukkerij' van Seijst

Jan Peter van 't Sant

Het voormalige
St.-Gregoriushuis-
klooster, Herenstraat 4,
Utrecht (2012).

FOTO J.P. VAN 'T SANT

Ons blad **Seijst** wordt al 17 jaar gedrukt bij **Drukkerij Gregorius**. Dit artikel geeft een korte geschiedenis van **Gregorius**. Daarvoor heb ik dankbaar gebruikt gemaakt van de geschiedschrijving van frater **Ben Hagemans** en ge-

sprekken met hem en anderen. **Gregorius** is een bijzondere drukkerij door zijn wortels bij de **Fraters van Utrecht**. Ook opvallend: welk bedrijf van ruim 135 jaar oud kan nog claimen te werken voor zijn eerste klant?

DE FRATERS VAN UTRECHT

De oorsprong van Drukkerij **Gregorius** ligt bij de **Fraters van Utrecht**, de 'alledaagse' naam van wat officieel heet de **Congregatie van de Fraters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart**. De stichter daarvan was **Mgr. A.I. Schaepman**

(1815-1882). Hij was sinds 1868 de tweede aartsbisschop van Utrecht na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. **Mgr. Schaepman** wilde het katholiek onderwijs in zijn aartsbisdom en met name in de stad Utrecht van de grond tillen. Hij zag geen kans om frater-onderwijzers van elders naar het aartsbisdom te krijgen. Daarom heeft hij in 1873 de congregatie opgericht

met onder andere als doel zelf de opleiding te bewerkstelligen. Dit in navolging van de al sinds 1844 bestaande **Congregatie van de Fraters van Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid** ('**Fraters van Tilburg**').

De **Fraters van Utrecht** richtten zich op allerlei vormen van onderwijs, zoals een kweekschool/juvenaat

(opleiding voor toekomstige fraters) en een technische school. Daarnaast heeft de congregatie veel activiteiten ontplooid voor de opvang van de jeugd in hun vrije tijd en voor ontspoorde of bedreigde jeugd. Tenslotte was een belangrijke activiteit de Drukkerij en Uitgeverij St.-Gregoriushuis (voor de namen van de drukkerij in de loop van de tijd, zie Bijlage 1, te vinden op: www.zeist-historie.nl/bijlage-gregorius) vooral gericht op schooluitgaven. In eerste instantie was dat voor de eigen onderwijsstaak, later werden ook voor andere (katholieke) onderwijsinstellingen boeken gedrukt.

In de begintijd waren de Fraters erg arm. Ze kregen daarom van de aartsbisschop toestemming om te mogen bedelen in zijn dioceses. Het starten van een uitgeverij/drukkerij sloot daarom niet alleen aan bij de onderwijsactiviteiten, maar werd ook gezien als een potentiële inkomstenbron. In de beginjaren had men voor ogen dat de drukkerij zou kunnen voorzien in het levensonderhoud van de fraters. Dat bleek een illusie. Wel werd er na 1900 winst gemaakt. Met name de grondwettelijke financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs in 1917 zorgde voor veel werk en daarmee inkomsten voor de drukkerij/uitgeverij. De kweekschool werd hiermee voor een groot deel in stand gehouden.

De Fraters zijn lang gehuisvest ge-

weest in het kloostercomplex 'St.-Gregoriushuis'¹ aan de Herenstraat in Utrecht. In 1974 werd verhuisd naar een nieuw complex aan de Schorteldoeksesteeg in De Bilt, op de grens met Zeist. In 2005 vertrokken de laatste fraters vanuit Utrecht daarheen.

DRUKKERIJ (EN UITGEVERIJ) ST.-GREGORIUSHUIS, LATER GREGORIUS

HET BEGIN

Hoewel het stichtingsjaar van de drukkerij niet helemaal duidelijk is, is het waarschijnlijk 1877 geweest. Het eerste onderkomen was een schuur in de tuin van het St.-Gregoriushuis in Utrecht (voor de achtereenvolgende locaties waar de drukkerij was gehuisvest, zie Bijlage 2, te vinden op: www.zeist-historie.nl/bijlage-gregorius). De eerste pers was een primitieve handpers die, inclusief een letterkast met bescheiden inhoud en wat gereedschap, voor een schappelijke prijs werd gekocht van een Amsterdamse drukkerij.

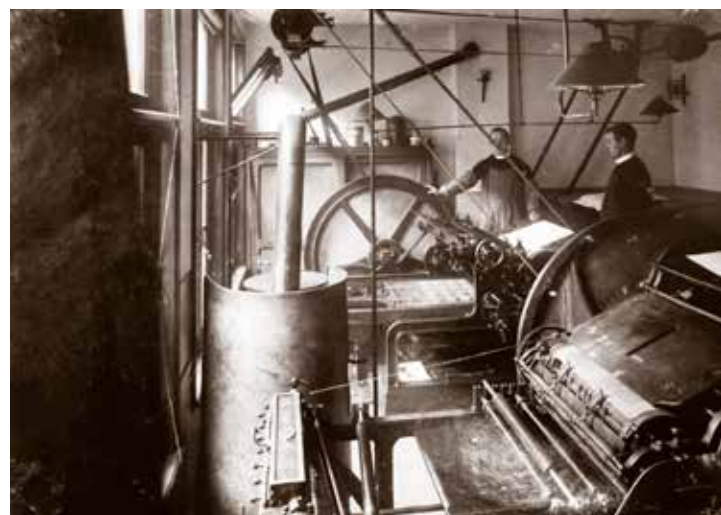
De eerste fraters-drukkers leerden het vak van een doofstomme jongeman, die was opgeleid als drukker in het Instituut voor Doven in St.-Michielsgestel.² De geproduceerde drukwerkjes waren net goed genoeg voor intern gebruik in het fraterhuis en de eerste scholen. Er waren nog geen externe opdrachten.

De schuur waarin de drukkerij begon heeft maar enkele maanden als

De vierde locatie van de drukkerij, de nieuwbouw in de tuin van het St.-Gregoriushuis (1898).

ERFGOEDCENTRUM NEDERLANDS KLOOSTERLEVEN, ARCHIEF VAN DE FRATERS VAN UTRECHT, DOOS 410

De drukkerij met fr. Jozef Sars en fr. Dominicus Kleyn (1902).

ERFGOEDCENTRUM NEDERLANDS KLOOSTERLEVEN, ARCHIEF VAN DE FRATERS VAN UTRECHT, DOOS 410

Omslag van 'Rolduc in woord en beeld'.

WWW.DESLEGTE.COM (GERAADPLEEGD: DECEMBER 2012)

St.-Jozef Kweek-school (1932).

COLLECTIE ZHG

zodanig dienstgedaan. Daarna werd er verhuisd naar een plek op de eerste verdieping van het St.-Gregoriushuis.

In 1883 kon een grotere ruimte op diezelfde verdieping in gebruik genomen worden.

In 1890 kreeg de drukkerij een grote order van het aartsbisdom: de jaarlijkse bisschoppelijke Vastenbrief. Volgens overlevering kreeg men deze opdracht omdat het bedrijf dat de brief tot dan toe drukte het embargo op de inhoud van het stuk had geschonden. De werkelijke reden zou kunnen zijn dat de aartsbisschop zijn 'eigen' noodlijdende drukkerij van werk wilde voorzien. Heel bijzonder is dat die eerste klant, het aartsbisdom, dat na ruim 135 jaar nu nog steeds is van Drukkerij Gregorius.

De eerste jaren was de overste van de congregatie de formele directeur van de drukkerij. De eerste officiële directeur werd fr. Anselmus van der Vaart rond 1890 (voor een lijst van directeuren, zie Bijlage 3, te vinden op: www.zeist-historie.nl/bijlage-gregorius). In 1882 was hij ingetre-

den. Hij had zijn opleiding als onderwijzer afgebroken, maar werd in de congregatie aangesteld als leraar op de kweekschool. Af en toe deed hij werk in de drukkerij, waarbij hij zichzelf het typografenvak leerde. Het was een energieke organisator met leidinggevende kwaliteiten. Hij bleef directeur van de drukkerij tot zijn dood in 1921.

DE GROEI

Onder fr. Van der Vaart en zijn eerste opvolger werden drukkers intern opgeleid. Omdat deze opleiding niet officieel erkend was door de overheid haalde een aantal drukkers later het vakdiploma extern.

Rond 1904 werden de eerste lekenkrachten in dienst genomen. In 1912 nam men een eerste extern gediplomeerde leek als typograaf aan, Dorus Rijnders. Hij bleef 48 jaar. De laatste frater werkzaam in de drukkerij, Alfonsus Schaapveld (boekbinder), stopte na 45 jaar in 1996.

De sfeer in de drukkerij/uitgeverij was als in een familiebedrijf. Velen waren afkomstig van de eigen opleiding. Zoals blijkt uit bovenstaande twee voorbeelden bleef men vaak (zeer) lang in dienst. Iedereen was katholiek.

Tot in de zestiger jaren van de vorige eeuw was een gewoonte (in alle scholen en werkplaatsen van de congregatie) dat men om 15 uur een kort gezamenlijk gebed hield als bezinning. Hiervoor werden de machines even stilgezet.

Dat machinepark werd uitgebreid en gemoderniseerd. De drukkerij gaat zich in 1893 'Snelpersdrukkerij Sint-Gregoriushuis' noemen. Vanaf 1896 zijn de wereldse activiteiten van de congregatie, waaronder de drukkerij/uitgeverij, ondergebracht in de 'Beheer- en Exploitatiemaatschappij Gregoriushuis' die toen werd ingeschreven bij de Kamer van Koophandel.

In 1897 betrof men nieuwbouw in de tuin. Deze ruimte deelde de drukkerij in het begin met de timmerlieden, schoenmakers, kleermakers en de wasbaas. De drukkerij kreeg een gasmotor voor aandrijving van de apparatuur. Die werd gedeeld met de wasserij.

In 1906 ging men voor het aandrijven van de persen van de gasmotor over op elektriciteit, na een geslaagde proef met elektrificatie van één pers. Toen werd de naam gewijzigd in 'Electrische Drukkerij Sint-Gregoriushuis', EDSG. Deze afkorting leverde het motto 'Energie Doet Steeds Groeien' op. Zo leverde USGU voor 'Uitgeverij Sint-Gregoriushuis, Utrecht' het motto 'Unice Scripsis Gloriamur Utilibus', ofwel 'Alleen nuttige boeken zijn onze roem'.

BELANGRIJKE UITGAVEN

Het eerste boek dat men drukte en uitgaf was de Kleine Katechismus in 1898 met 18.000 exemplaren. Daarnaast werden in 1900 ook

8000 exemplaren van de Grote Katechismus uitgegeven. Beide waren een opdracht van het aartsbisdom Utrecht.

In 1902 werd de 'De navolging van Christus' van Thomas a Kempis gedrukt. Het was door kanunnik B.H. Mulder uit Wolvega opnieuw vertaald. Dit klassieke werk werd uitgegeven in veel groter formaat dan tot dan toe. Uit dit boek is in fraterhuizen tot in de tweede helft van de vorige eeuw voorgelezen tijdens het ontbijt. Het uitgeven van 'De navolging van Christus' wordt intern beschouwd als de start van de uitgeverij.

Omstreeks dezelfde tijd was een typografisch hoogstandje³ 'Rolduc in Woord en Beeld' van M.R.H. Corten en A.H.M. Ruyten. Veel boeken zijn gedrukt en uitgegeven, onder andere de boeken nodig voor de Sint-Jozefkweekschool.

Rond 1907 werd drukwerk voor onderwijs en vorming steeds belangrijker. Vanaf 1909 ging men ook 'modellen' drukken: formulieren ten behoeve van de salarisadministratie van onderwijsinstellingen. Deze succesvolle activiteit hield pas op toen fotokopieerapparaten algemeen werden.

Gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs na 1917 zorgde voor veel werk in de vorm van het drukken van uitgaven ten behoeve van het katholieke, vooral lager onderwijs. Voor haast alle vakken werden uitgaven verzorgd, maar de

nadruk lag op godsdienstonderwijs en Bijbelkennis.

De Drukkerij en Uitgeverij Sint-Gregoriushuis gaf veel goede boeken uit voor een leesmethode voor de jeugd onder redactie van fr. Bellarminus Weultjes met als serienaam 'Lees mee'. Fr. Weultjes was met recht een 'veelschrijver': een honderdtal boeken en boekjes verschenen van zijn hand, ook onder zijn pseudoniem B. Mol⁴. Ook verschenen er leesboeken onder de naam 'Gregoriaantjes', bijvoorbeeld de bestseller 'Maskers af' van Frank van Wieringen, pseudoniem van fr. Assisius van de Mey.

DE KWEESCHOOL/TECHNISCHE SCHOOL KOMT NAAR ZEIST

Door het groeiend aantal opleidingen en leerlingen werd het St.-Gregoriushuis in Utrecht te klein. Daarom werd het juvenaat, de St.-Jozef Kweekschool, naar de Kroostweg 149 (vroeger nr. 43) in Zeist verplaatst. Daarvoor was een nieuw gebouw (1932) van architect Willem Maas (1897-1950) gebouwd. Door deze 'uittocht' kon de drukkerij terugverhuizen naar één gelijkvloerse ruimte in het St.-Gregoriushuis zelf. De zetterij en het magazijn kregen aparte, aangrenzende ruimten. Deze –inmiddels vijfde– verhuizing was in 1937.

De Kweekschool Sint-Jozef leidde niet alleen fraters op, maar omvatte ook een driejarige vooropleiding voor de kweekschool (later omgezet

in ULO) en vakopleidingen voor timmerlieden, schilders, bakkers, kleermakers, schoenmakers, metaalbewerkers/smeden en agrariërs. De typografie-opleiding had er een eigen mini-drukkerijtje. Het 'grote werk' werd in Utrecht gedaan, maar circulaire, prospectussen, programma's en brochures kwamen uit Zeist van de leerlingen. Ook het blad van de congregatie 'Onder Ons' is daar enige tijd gedrukt. Dit blad wordt vandaag de dag nog steeds gedrukt door Drukkerij Gregorius.

DE TWEDE WERELDOORLOG

Het Nederlandse leger vorderde in september 1939 voor de mobilisatie een deel van de kweekschool in Zeist. In 1942 vorderden de Duitsers de hele kweekschool (behalve 'de Boerderij', zie onder) en maakten er een kazerne voor de Kriegsmarine van. Zij breidden het kweekschoolcomplex uit met een langgerekt bouwswel op de oorspronkelijke speelplaats.

Door de Duitse vordering moest er naar andere huisvesting worden

De drukkerij in het bijgebouw van de St.-Jozef Kweekschool (1947).

ERFGOEDCENTRUM NEDERLANDS KLOOSTERLEVEN, ARCHIEF VAN DE FRATERS VAN UTRECHT, DOOS 410

De voormalige locatie van de drukkerij aan de Noordweg 93^a, Zeist (2012).

FOTO J.P. VAN 'T SANT

gezocht voor de kweekschool. De fraters die in Zeist werkten vertrokken naar villa 'Mooi Zeist' aan de Utrechtseweg, de laatsten wellicht pas in 1944. De ULO-leerlingen gingen naar de ridderhofstad Lunenburg in Nederlangbroek; de kweekschool en vakopleidingen, op twee na, naar Oud-Amelisweerd in Bunnik.

De typografenopleiding ging terug naar de drukkerij in het Utrechtse Sint-Gregoriushuis. De zes drukkersleerlingen liepen in die tijd naar Utrecht met hun begeleiders fr. Silverius Bader en fr. Raymond Blommesteijn van Oud-Amelisweerd, waar ze woonden.

De agrariërs kregen hun opleiding in een bijgebouw van de kweekschool, 'de Boerderij', waar ze ook bleven in de oorlog. Die leerlingen liepen toen van Oud-Amelisweerd naar Zeist voor hun opleiding.

DE LATERE JAREN

In 1947 verhuisde de drukkerij met zijn kantoren, boekbinderij en magazijn naar Zeist, naar het hiervoor genoemde bouwsel van de Duitsers op de binnenplaats van de kweekschool. Niet alleen noodzakelijke renovatie van het Sint-Gregoriushuis, maar ook de uitbreiding van het machinepark en personeel was aanleiding voor deze verhuizing naar Zeist. Na de verplaatsing naar Zeist van de drukkerij werkten daar in 1947 3 fraters (waaronder directeur Blommesteijn), 21 leken en 2 juvenisten. In 1950 werkte er 30 man.

De uitgeverij bleef in 1947 in Utrecht onder een eigen directeur, maar ging in 1971 over naar N.V. Uitgeverij Duwaer en Zonen in Amsterdam.

In 1972 werd het juvenaat gesloten bij gebrek aan nieuwe aspirant-fraters. Het pand van de kweekschool werd verkocht aan de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen (BVG), die al sinds 1969 delen van het gebouw huurde. Niet lang daarna nam de Stichting Pensioenfonds voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen (PGGM) het over. De drukkerij bleef bestaan op de zelfde plaats.

In 1969 kwam de eerste offsetpers, met een veel hogere productie dan met het tot dan gebruikte hoogdrukprocedé. In de jaren 80 ging

men van machinezettingen over naar fotografisch zettingen. Uiteraard speelt tegenwoordig de computer een uiterst belangrijke rol in het drukkersvak.

VERZELFSTANDIGING VAN DE DRUKKERIJ

Na het afscheid van directeur fr. Raymond Blommesteijn in 1977 werden leken als directeur aangesteld. De eerste was Ben Beune, die tot dan adjunct-directeur was. Onder hem werd de drukkerij in 1982 losgemaakt van de congregatie onder de naam Drukkerij en Uitgeverij Gregorius B.V.

In 1994 vertrok de drukkerij van het oorspronkelijk Duitse gebouw naar een passender ruimte. Dat werd een herenhuis aan de Noordweg 93, gebouwd in 1912. Dit was de voormalige directeurswoning (tot 1934) van de wasserij Burger. Er werd een vleugel aangebouwd waarin de machines werden geplaatst. In 1999 werkten er 24 medewerkers bij Drukkerij Gregorius.

HET EINDE ALS ZELFSTANDIGE DRUKKERIJ

Na het topjaar 1965 ging het economisch minder met de drukkerij. Dat was in 2005 reden voor directeur Kees Vreeburg met enige apparatuur en met negen werknemers 'in te trekken' bij Drukkerij Atlas in Soest. Het pand in Zeist was inmiddels verkocht. Het werd een nuttige samenwerking tussen beide drukkerijen in Soest. Gregorius kon

zijn personeel uithuren aan Atlas en omgekeerd huurde Gregorius de benodigde apparatuur van Atlas.

Ernstige ziekte van Vreeburg was voor hem aanleiding een goede toekomst te zoeken voor zijn twee laatste werknemers. Dat lukte door de activiteiten en het personeel over te laten nemen door Drukkerij Libertas in Bunnik in 2011. Beide drukkerijen kenden elkaar goed omdat ze al ongeveer 15 jaar kennis uitwisselden. Drukkerij Libertas gebruikt nu 'Drukkerij Gregorius' als handelsnaam waaronder ze voor bepaalde klanten, zoals het aartsbisdom en ZHG/Seijst, drukwerk leveren.

HUISDRUKKERIJ VAN SEIJST

Tot 1997 werd Seijst gedrukt bij de gemeente Zeist. Omdat de toenmalige redactie een betere tekst-/beeldintegratie wilde, gaf het ZHG-bestuur toestemming om Seijst elders te laten drukken. Naast de kosten was een belangrijk argument om voor Drukkerij Gregorius te kiezen het feit dat het (toen) een Zeister drukkerij was. Vanaf de overgang naar Gregorius werd de omslag van Seijst uitgevoerd in kleur (en vanaf dit nummer wordt Seijst geheel in kleur gedrukt!). De verhuizing van de drukkerij naar Soest en daarna naar Bunnik heeft geen invloed gehad op de goede samenwerking met onze 'huisdrukkerij'.

Bronnen

* Artikelreeks in 10 delen door frater Ben Hagemans in 'Onder

Ons. Tijdschrift Fraters van Utrecht:
65 (1997), p.27-30, 52-59,
103-105, 165-167
66 (1998), p.21-26, 91-95,
165-167
67 (1999), p.21-24, 110-111,
138-143.

- * Speciale uitgave van 'Onder Ons', ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de congregatie: 44 (1976), p.833-871
- * Het archief van de Fraters van Utrecht, ondergebracht in het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven in Sint Agatha.
- * De site van de congregatie: www.fratersvanutrecht.nl.
- * Gesprekken met fr. Ben Hagemans, de heer Van Veenendaal van Drukkerij Atlas te Soest en de heer Engelhart van Drukkerij Libertas te Bunnik.
- * Informatie van Frédéric Ruys, oud-vormgever en -lay-outverzorger van Seijst, Flora de Vrijer, voorzitter van het ZHG en Pierre Rhoen, archivaris van de gemeente Zeist.
- * M. IJsselstijn, M. Kruidenier, R.P.M. Rhoen, *Zeist. Geschiedenis en architectuur*, (Zeist 2012).

Noten

1. Als beschermheilige van het klooster werd de H. Gregorius (ca. 707-775) gekozen, de ijverige herder en leraar uit de beginperiode van de Kerk in Utrecht. Voor een beschrijving van het leven van deze heilige zie: www.heiligen.net.
2. Noch fr. Hagemans, noch de heer P. Borneman, conservator van Kentalis (rechtsoptolger van het Doveninstituut) hebben de naam van deze man kunnen achterhalen.
3. 'De vakkundig uitgevoerde romantische fin-de-siècleversieringen (betiteling, decoratie en gespen in goudstempel op rug, voor- en achterplat) ademen de sfeer van een middeleeuwse codex.' (www.deslegte.com, geraadpleegd december 2012).
4. Het dier de 'mol' heet 'weule' in een deel van Twente: G.H. Wanink, *Twents-Achterhoeks Woordenboek*, (Zutphen 1948).

Directeur Kees Vreeburg en fr. Ben Hagemans (ca. 1999).

COLLECTIE FR. HAGEMANS

Een vrolijke doktersfamilie in Zeist

Pauline Sarkar-van Geen

Dokter en mevrouw Kortlandt met de auteur van dit artikel (1941).

COLLECTIE
MW. SARKAR-VAN GEEN

Dokter Kortlandt 50 jaar arts (1935).

COLLECTIE
MW. SARKAR-VAN GEEN

Op het adres Driebergseweg 8 woonden vanaf 1892¹ Nicolaas Adrianus Kortlandt² (overleden in 1941) en zijn vrouw Gerredina Heintz (overleden in 1951), mijn grootouders van moederskant. Beide echtelieden hadden medicijnen gestudeerd.

Over mijn grootmoeder valt te lezen: '(...) dan is 1883 het jaar waarin in Leiden de eerste "echte" studente aankwam, een medica, Gerredina Heintz. Na een jaar deed zij haar eerste natuurkundig examen, twee jaar later, in 1886, het tweede natuurkundig³, daarna is zij echter niet meer ingeschreven. Ze is getrouwd in juni 1887 met een arts, N.A. Kortlandt, die zich toen in Zeist vestigde; zij is pas in 1951 overleden. Dat was dus de eerste.' In

het Jaarboek 1883-1884 vermeldde rector magnificus Doyer dat door hem toen voor het eerst ingeschreven werden '127 studenten waaronder eene vrouwelijke student in de geneeskunde'.⁴

In de adreslijst van de studenten-almanak, enige jaren later, staan vrouwelijke studenten vermeld zonder aanduiding van hun geslacht, alleen met hun voorletters en met het adres: 'bij zijne ouders'.⁵

Mijn grootmoeder heeft me vaak verteld waarom ze de studie niet afmaakte. Om te beginnen moest zij achter een gordijntje zitten om de manlijke studenten niet af te leiden. Dat vond ze al heel vervelend. Ze vertelde me hoe een hoogleraar zijn college begon met 'Mevrouw, mijne Heren', waarna alle heren studenten om zich heen keken om

die mevrouw te vinden, die natuurlijk onzichtbaar bleef. En toen mijn grootmoeder toe was aan het vak gynaecologie weigerde de betreffende hoogleraar, prof. A.E. Simon Thomas, om haar tentamen af te nemen, want ... 'gynaecologie was niets voor een vrouw'.

Toen besloot zij te stoppen met de studie en in juni 1887 trouwde ze met N.A. Kortlandt. Helaas is de roepnaam van mijn grootvader mij onbekend; ik heb alleen kunnen vinden dat hij Nicolaas Adrianus heette. Ze vestigden zich in Zeist, alwaar het echtpaar negen kinderen kreeg: Jan, Nico, Ton, Gerrit, Leo, Felix, Dientje, Lotje, Beppie. Mijn moeder was de op één na jongste.

Ze vertelde dat als haar zusje en zij naar de lunchroom gingen met de broers die net boven hen zaten, ze

op straat steevast door patiënten begroet werden met de woorden: ‘Dag Leetje, Feetje, Dientje, Lotje...’

Van de drie meisjes die als laatste drie kinderen kwamen, verwachtte mijn grootmoeder heel veel. De jongste speelde erg goed piano en haar moeder verwachtte dat ze naar het conservatorium zou gaan, maar Beppie dacht daar niet aan. Lot, mijn moeder, tekende erg mooi. Mijn grootmoeder hoopte voor haar op de Academie voor Beeldende Kunsten, maar Lotje piekerde er niet over: voor deze meisjes was een gestudeerde moeder een absolute ramp; ze wilden ‘domme-vrouwenbaantjes’, zoals mijn moeder het noemde. Tot op hoge leeftijd klaagde mijn moeder over het feit dat ze een gestudeerde moeder had gehad. Volgens haar betekende dat een gebrek aan aandacht, zelfs als de moeder niet buitenshuis werkte. Zo heeft ze me wel honderd maal verteld dat mijn grootmoeder er niet echt voor hen was als ze uit school kwamen, dat ze dan zat te lezen en alleen ter verwelkoming zei: ‘Dag kind, schenk je zelf maar even thee in. Die staat onder de muts.’

Zo blijkt maar weer: het is ook nooit goed! Maar dit was pas toen alle kinderen groot waren. Eerst volgde hun kleurrijke, vrolijke jeugd op de Dribergseweg.

Mijn grootvader is bijna vijftig jaar huisarts gebleven in Zeist en hij werd door zijn patiënten op handen gedragen. Ook zijn kinderen werden zeer verwend, mijn moeder vertelde van poppen met prachtig

haar en grote dozen chocola. (Op de familiefoto zit ze met een pop op schoot die ze van een patiënte had gekregen.)

Elke dag reed mijn grootvader zijn visites in een zwart koetsje met een paard ervoor, gemend door de koetsier. Op een mooie dag had één van de zonen, Ton, zich verkleed als mijn grootvader, met witte baard, hoed en wandelstok, in een zelfde donkere jas. Ik heb mij laten vertellen dat Ton achter zijn vader aan gereden is in net zo’n koetsje, tot grote vreugde van de Zeistenaren. Heel veel later, toen ikzelf op het Christelijk Lyceum in Zeist zat, heb ik dit verhaal nog weer gehoord van de ‘dames Figi’ (Ruijs). Het schijnt dat mijn grootvader er van te voren niets van geweten had en het geen erg geslaagde grap vond...

De zes jongens waren allen grote knutselaars. Ooit hebben ze ten tijde van een fuif (zoals dat toen heette) ervoor gezorgd dat er uit het fonteintje in de gang geen water kwam, maar rode wijn. Succes verzekerd!

Mijn grootmoeder is nooit een doorsneevrouw geworden. Ze kende veel kunstenaars van haar tijd, die allemaal bij hen thuis kwamen, zoals Van der Leek, Zandleven, Mondriaan, Suze Robertson. Vaak bleek dat de kinderen Kortlandt de vooruitstrevende smaak van hun moeder totaal niet deelden! Vooral Piet Mondriaan moest het geregeld ontgelden.

Gerredina ging elk jaar een paar weken alleen op kunstreis naar Italië.

Mijn grootvader had wel graag mee gewild, maar dat kon niet om zijn werk.

Bepaalde vrienden en vriendinnen van de kinderen mochten niet aan huis komen als mijn grootmoeder er niet was. Maar daar vonden haar inventieve zonen al gauw iets op: de jongens spannen een touw tussen de pilaren bij het hek, met de ‘gewone’ vrienden en vriendinnen in de tuin aan de binnenkant om de ene helft van de tuintafel, en de ‘bannelingen’ aan de buitenkant, om de andere tafelhelft die dus op het voetpad langs de openbare weg stond.

De ‘vrolijke familie’ (1915): (achteraan) Jan, Gerrit, Leo, Nico en Ton; (midden) dr. Kortlandt, Lotje en mw. Kortlandt met Beppie; (vooraan) Dientje en Felix.

Gerredina met twee dokters Kortlandt; links haar man en rechts haar verklede zoon Ton (1934).

BEIDE FOTO'S: COLLECTIE MW. SARKAR-VAN GEEN

Doktersvisite (1934).

COLLECTIE

MW. SARKAR-VAN GEEN

'Knutselaar' Felix met Beppie (1915).

COLLECTIE

MW. SARKAR-VAN GEEN

Kamperen in Noordwijk. Staande in witte broek: H. Marsman (1921).

COLLECTIE

MW. SARKAR-VAN GEEN

Er werd een foto van gemaakt en die hebben ze opgestuurd naar mijn grootmoeder in Italië.

Eén van de vrienden die niet welkom waren tijdens de afwezigheid van mijn grootmoeder was Hennie Marsman, die later bekend zou worden als de grote dichter Hendrik Marsman. Hij was als jonge man zeer bevriend met de hele familie, maar moest wel aan de buitenkant van het hek blijven!

De familie ging elke zomer kamperen in Noordwijk en dan ging Hennie altijd mee. Met Dien had hij een tijdlang een hechte relatie, terwijl Lot, mijn moeder, er speciaal was 'om mee te bekvechten', zoals hij zei. Op een bepaald moment maakte Dien een einde aan hun vriendschap, met de in de familie onsterfelijk geworden woorden: 'Hennie, het spijt me, maar ik hou toch meer van dansen dan van gedichten.' Ze vertelde me dat ze heel spoedig daarna het gedicht 'De Blauwe Tocht' van hem gekregen had, met de beroemde regels:

**Geef mij uw hechte hand,
zonder te tasten:
Ik ben zeer aards,
ik ben u zeer verwant.⁶**

Toen Marsman veel later beroemd geworden was en er een biografie van hem verscheen, werd daarin gesproken van 'het vrolijke doktersgezin in Zeist': dat was dus de familie Kortlandt van de Driebergseweg,

Noten

1. Van 1887-1892 woonden zij op het adres 2^e Dorpsstraat 54.
2. Deze dr. N.A. Kortlandt moet niet verward worden met zijn zoon, dr. N. Kortlandt (1890-1963), die huisarts in Zeist was van 1919-1958.
3. Dat waren de met propedeutisch en kandidaats overeenkomende examens voor degenen die geen eindexamen gymnasium gedaan hadden en wel konden studeren maar zonder 'ius promovendi', dat is het recht om te mogen promoveren.
4. E. Hulshoff Pol, 'De eerste Vrouwelijke Studenten te Leiden', *Mededelingen van de Nederlandse Vereniging van Vrouwen met Academische Opleiding* 20 (1954), nr.3,

p. 8-16.

5. Ibid.

6. 'De Blauwe Tocht' in: H. Marsman, *Verzameld Werk, poëzie, proza en kritisch proza*, (Amsterdam 1972), p.14-15. Een andere lezing is dat dit gedicht voor Petronella van Nie (1897-1990) was, die in 1926 trouwde met Roel Houwink (*informatie van R.P.M. Rhoen*).

Uit de collectie

HET FOTOALBUM VAN DE TENTOONSTELLING 'VOORHEEN EN THANS'

**Zitkamer, inrichting
omstreeks 1850.**

K.M. Veenland-Heineman

In de collectie wordt een album bewaard met foto's van de jubileumtentoonstelling 'Voorheen en Thans', die van 14 t/m 17 september 1927 is gehouden ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van de Zeister Industrie- en

Huishoudschool. Dankzij de foto's en berichten in de lokale kranten krijgen we een goed beeld van deze belangrijke gebeurtenis in Zeist.

Zitkamer, ingericht door de firma Pander en Zonen, 1927.

Slaapkamer, inrichting omstreeks 1850.

ZEISTER INDUSTRIE- EN HUISHOUDSCHOOL

Het huishoudonderwijs in Zeist begon in 1907 in een sober lokaal van de gasfabriek met een paar lesuren per week voor 6 meisjes, de zogenaamde 'Kookschool'. In 1914 werd de vereniging 'Zeister Kook- en Huishoudcursus' opgericht; in 1919 gewijzigd in 'Zeister Industrie- en Huishoudschool'. Twintig jaar na de start was de kookschool uitgegroeid tot een onderwijsinstituut van grote betekenis, gehuisvest in een modern schoolgebouw aan de Tulpstraat, waar twaalf leraressen elk jaar meer dan 12.000 lesuren onderwijs gaven 'aan een groote schare leerlingen tot heil van tal van gezinnen', aldus De Zeister Courant.¹

HUIS KERSBERGEN

De foto's in het album zijn uniek, niet alleen omdat deze de jubileumtentoonstelling laten zien, maar ook vanwege de bijzondere locatie: Huis Kersbergen. In 1927 was Kersbergen aan de Utrechtseweg eigendom van de heren Meeuwenberg, Van

Straalen en Van Wijk, die de buitenplaats kort tevoren hadden aangekocht van de laatste particuliere bewoners, de familie Crommelin, met de bedoeling er een woonwijk te bouwen. Het plan daarvoor was op 18 augustus 1927 in de gemeenteraad goedgekeurd.

Het onbewoonde huis vormde een prachtig decor voor de tentoonstelling, omdat het 'voorheen' hier nog aanwezig was. Ook was het een unieke kans voor velen om het huis van binnen te bekijken. Kersbergen is in 1934 gesloopt.²

DE TENTOONSTELLING

Het doel van de tentoonstelling was om het belang van goed huishoudonderwijs onder de aandacht te brengen van een groot publiek. Dat is gelukt. De reclame voor het evenement in de vorm van advertenties en voorbeschuwingen in de kranten was zo effectief, dat 5000 bezoekers de tentoonstelling hebben bezocht. Vanwege de grote belangstelling moest de vierdaagse tentoonstelling met twee dagen worden verlengd. Eén van de be-

zoeksters was H.M. de koninginmoeder (koningin Emma), in gezelschap van haar hofdame, de Zeister freule Henriette van de Poll, en C.S. Sixma baron van Heemstra, haar particulier secretaris.

Wat stond er vooraf in de krant? De Zeister Courant van 27 augustus 1927³ bericht dat de voorbereidingen voor de Jubileumtentoonstelling in volle gang zijn en dat 'behalve een woninginrichting uit de vorige eeuw en een keurige moderne woninginrichting, zoowel voor een gezin met, als voor een gezin zonder dienstbode, benevens een gezellige zit-slaapkamer voor alleen-wonenden, zullen ook de twee tuinen, aan te leggen door de afd. Zeist van de Kon. Ned. Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde zeker veler bewondering verdienen. ... Natuurlijk dat op deze jubileumstentoonstelling der school ook voor het werk der leerlingen een plaats wordt ingeruimd, terwijl de leerlingen zelf, door zang- en gymnastiek-uitvoeringen tot de gezelligheid der tentoonstelling hopen bij te dragen. ... tenslotte wordt ... een ge-

zellige theesalon ingericht, waar door de leerlingen der school, een smakelijk kopje thee zal worden geserveerd.'

Bij de opening werden de genodigden, waaronder het college van B en W en enige raadsleden verwelkomd door de presidente van het bestuur, mevrouw Van Romondt Vis-Quarles de Quarles, die een korte inleiding op de tentoonstelling gaf. De tentoonstelling wilde *'naast een terugblik in het verleden aan de huisvrouwen toonen, hoe zij haar taak op de meest praktische wijze kunnen verrichten, waartoe ook de uitvindingen van den laatsten tijd hier worden gedemonstreerd.'* Mevrouw Van Tuyll van Serooskerken-baronesse van Lynden, echtgenote van de burgemeester, opende de tentoonstelling en sprak de hoop uit, dat *'nog veel meer moeders de beteekenis van het huishoudonderwijs zullen leeren inzien en haar dochters laten profiteren van de lessen aan de Zeister Industrie- en Huishoudschool tot heil van het later te vormen gezin en daarmee het gezinsgeluk'*.

De bezoekers zagen vertrekken met diverse functies, zoals zitkamers,

eetkamers, slaapkamers en keukens, ingericht volgens de mode van omstreeks 1850 of ingericht met moderne meubels en eigentijdse apparatuur. De tegenstelling 'voorheen' en 'thans' kwam ook tot uitdrukking in de kleding van figuren. Aan de inrichting hadden verschillende bedrijven een bijdrage geleverd. Gedekte tafels waren verzorgd door de firma's Hirsch, Van Gelder en Muller uit Amsterdam en de Zilverfabriek Gerritsen en Van Kempen en de Gerofabriek uit Zeist. De bloemen waren afkomstig van Meeuwenberg uit Zeist. De inrichting van de moderne zit- en slaapkamer (*'hypermoderne meubeleering'*) kwam van de firma Pander en Zonen uit Amsterdam, die zich kenmerkte door *'de rechte lijn, de sobere vorm, de fijne kleuren en het praktische'*. In de keuken demonstreerden de firma's Van de Bosch uit Zeist en Meyes en Howeler uit Amsterdam de modernste keukenhulpen (*'men sluit den koffiemolen of de slijpmachine maar even op den ommezien'*). Naast de grote keuken

was een kleine keuken *'voor de huisvrouw zonder hulp'* ingericht. De firma Kraan uit Zeist had een klein zit-slaapkamertje geleverd met een opklapbed en wastafel, die overdag achter een gordijn verdwenen.

Andere Zeister bedrijven, die een bijdrage leverden, waren de firma's Gadellaa, Kersbergen en D. Korstanje met elektrische apparaten, verwarming, sanitair en fornuizen.

Tenslotte waren vertrekken ingericht met de resultaten van de leerlingen van de school en met informatie over verzorging en opvoeding door het Rotterdamsche Museum voor Ouders en Opvoeders.

In de Oranjerie had de N.V. Figi een theeschenkerij ingericht en in het park waren twee modeltuinen in oude en nieuwe stijl aangelegd door de afdeling van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde, de firma Abbing en Zonen en de heer D. Meeuwenberg.

HET FOTOALBUM

Op het titelblad van het in leer ge-

Slaapkamer, ingericht door de firma's Pander en Zonen en Gadellaa, 1927.

De oude keuken in het onderhuis van huis Kersbergen laat de 19de-eeuwse situatie zien, die in 1927 nog aanwezig was.

Keuken, ingericht met moderne apparatuur, 1927.

bonden album staat in sierlijke letters geschreven: *Aangeboden door het Comité van de tentoonstelling "Voorheen en Thans" en de Leeraresen van de Zeister Industrie- en huishoudschool ter herinnering aan de tentoonstelling van 14-20 september 1927 in Huize Kersbergen te Zeist.* Het is niet duidelijk aan wie het album is aangeboden.⁴

In 17 fraaie foto's wordt een indruk gegeven van de tentoonstelling. Doel was om de tegenstelling te laten zien tussen het ouderwetse en het moderne huishouden. Bijzonder is dat het album ook een uniek beeld geeft van het interieur van huis Kersbergen, enige jaren voor de sloop.

Noten

1. www.geheugenvanzeist.nl/collecties. *De Zeister Courant*, zaterdag 17 september 1927, 17de jaargang, no.47, met verslag van de opening en beschrijving van de tentoonstelling.
2. Voor de geschiedenis van Kersbergen tot en met de sloop in 1934: R.P.M. Rhoen, 'De nieuwe haven bij Kersbergen', *Seijst* 22 (1992), nr.4, p.77-98.
3. www.geheugenvanzeist.nl/collecties.
4. Mogelijk is het afkomstig van de burgemeestersfamilie Van Tuyll van Serooskerken.

Zeister Historisch Genootschap Jaarverslag 2013

2013 in het teken van 100 jaar Zeister Bos

Arie Moolenaar, secretaris

1. Zeist een dorp in het groen

Van welke kant je Zeist ook binnenkomt, per fiets, auto, trein of bus, je rijdt door prachtige lanen of over wegen met statige bomen. Allerlei soorten kun je aantreffen en soms gaat de zon schuil achter een groen dak van bladeren. Als het regent, dan blijf je droog of als de zon al weer schijnt, vallen er nog steeds druppels naar bene-

den. Zeist dankt haar bekendheid niet alleen aan het Slot, maar zeker ook aan de lanen, de bossen en parken. Het jaar 2013 was bij uitstek een gelegenheid om dit alles voor het voetlicht te brengen. Het was immers precies honderd jaar geleden, dat de gemeente Zeist besloot het Zeister Bos aan te kopen. Een bos van wel 200 hectare

De laan van Beek en Royen (ca. 1905).

GEMEENTEARCHIEF ZEIST
(TOP.-HIST. ATLAS)

De zogenaamde wonderboom in het Zeister Bos (ca. 1910).

GEMEENTEARCHIEF ZEIST
(TOP.-HIST. ATLAS)

groot. Belangrijk is de overweging om verdere bebouwing tegen te gaan. Is er al niet veel van het bos afgesnoept, willen de projectontwikkelaars niet te veel villawijken ontwikkelen. Hoe gaat het dan met het toerisme? Zeist is immers vermaard door de dagjesmensen, die met de trein of tram naar Zeist komen om hier te recreëren, te

wandelen, de dieren te zien, neer te strijken in het bos voor een picknick of op een terras van de vele horecagelegenheden. Het bos is zo behouden en wordt een belangrijke trekpleister voor dagjesmensen, wandelaars, pensiongasten. Het Zeister Bos ontwikkelt zich zo tot het recreatiebos van Zeist. De diverse commissies hebben dankbaar het thema '100 jaar Zeister Bos' opgepakt.

2. Tentoonstellingen

De Tentoonstellingscommissie verzorgt sinds 2010 volgens een vast concept een kleine expositie in het poortgebouw van de Oude Begraafplaats, waarbij als thema wordt gekozen een persoon of familie met een graf op de Oude Begraafplaats. Dit jaar is aandacht gegeven aan de familie Van Ekdom, beurtschippers en later eigenaren van een vervoersbedrijf.

In het voorjaar heeft de Tentoonstellingscommissie een kleine expositie voorbereid en gereedgemaakt met de titel 'KIJK, SLOT ZEIST'. De bedoeling was om deze in een grote vitrine in de Kersbergenzaal van het Slot te presenteren. Door omstandigheden is de plaatsing niet doorgegaan. Maar een gedeelte van het materiaal is vanaf december 2013 in de nieuw ingerichte Van de Poll-zaal van het Slot te zien.

Ter gelegenheid van de viering van '75 jaar Oud-Utrecht', werd door de Vereniging Oud-Utrecht op 12 april 2013, in samenwerking met dhr. H. Havers (Driebergen) en dhr. W. Merkens (Zeist), de Sprengwandeling in het Zeister Bos gepresenteerd. Naar aanleiding hiervan heeft de commissie gezorgd voor een tentoonstelling van oude foto's van het Zeister Bos van J.W. Kraal (collectie ZHG) in Slot Zeist.

Een ander project was de tentoonstelling met een kaart en nog meer oude foto's van J.W. Kraal (collectie ZHG) van het Zeister Bos in het Atrium van Figi op 15 juni 2013. Dit gebeurde eveneens ter viering van het Lustrum van Oud-Utrecht.

De erfgoedpartners was het dit jaar gegund om in het Slot gedurende vier weken een tentoonstelling in te richten van 7 september t/m 6 oktober. Deze trok 1055 bezoekers.

De Tentoonstellingscommissie heeft de tentoonstelling samengesteld in nauwe samenwerking met de gemeentearchivaris Pierre Rhoen. Het onderwerp is gekozen naar aanleiding van het gegeven dat de gemeente Zeist het Zeister Bos 100 jaar geleden heeft aangekocht. De titel van de tentoonstelling was 'T ONVOLPREZEN ZEISTER BOSCH'. Het Utrechts Landschap werd erbij betrokken, de organisatie die sinds 1994 eigenaar is van het Zeister Bos en ook het Bezoekerscentrum De Boswerf, dat in 1976 is opgezet als veldwerklocatie voor het Schoolbiologisch Centrum van de gemeente. Leden van de Tentoonstellingscommissie hebben een aantal keren groepen rondgeleid.

Met veel inzet is er door de Tentoonstellingscommissie aan de diverse projecten gewerkt. Het resultaat was boeiend en inspirerend.

3. Filmvoorstellingen

Het is inmiddels een goede traditie om een middag- en een avondvoorstelling te geven. De geschiedenis van Zeist wordt op deze manier letterlijk voor het voetlicht gebracht. De voorjaarsfilmvoorstelling vindt plaats in Het Lichtpunt bij de Nieuwe Kerk aan de Boulevard. Op 18 maart wordt de film 'De Ezelsociëteit' vertoond. Aan de Zwitsersekade, een straat met een belangrijke historische

Het witte kerkje in Huis ter Heide (2013).

FOTO FLORA DE VRIJER

achtergrond, is het opvanghuis voor verwaarloosde ezels te vinden. De ondertitel van de film geeft mooi weer wat dit voor deze dieren betekent: 'Als je hun kiezen weer hoort malen'. Het is ook een goede gewoonte om tijdens Koninginnedag een film te laten zien. U zult begrijpen, dat door de zeer bijzondere gebeurtenis –de inhuldiging van onze nieuwe koning Willem-Alexander– dit jaar geen filmvoorstelling heeft plaatsgevonden.

In het najaar, op 7 oktober, hebben de bezoekers in Figi mogen genieten van een nieuwe productie. De film werd vervaardigd door Dick en Clary Candel. De veranderingen in de Vogelwijk zijn in deze film vastgelegd. Huizen zijn gesloopt, nieuwe gebouwd. Zo wordt geschiedenis geschreven. De film heeft de mooie titel 'De Vogelwijk herleeft'. Tevens is de film 'Familie in Bloemen' vertoond. Deze film vertelt de geschiedenis van de familie Haaksman. De film geeft een mooi beeld hoe deze familie van tuinders op een landgoed zich tot een zelfstandige firma heeft ontwikkeld. De vraag naar bloemen is altijd dezelfde. De vraag naar de soorten blijken in de loop van de tijd te verschillen. Boeiend is ook de korte promotiefilm over de firma Burger (eind jaren 50, begin jaren 60). Zeist als het dorp waar zich een grote wasserij bevindt. Een miljoen lakens worden per jaar onder handen genomen. De film heeft de titel: 'Wasserij Burger'. Het thema van deze avond is dan

ook 'Voorstelling Zeist-West'.

Vanzelfsprekend zijn er ook dit jaar, op verzoek, voorstellingen gegeven op locatie. Ieder jaar worden de trouwe klanten herinnerd aan deze mogelijkheid. Er gaat een mailing rond met het aanbod. Hier wordt dan ook graag gebruik van gemaakt. Wat is nu mooier dan aan de hand van een 'oude' film filmherinneringen op te halen en deze met elkaar te delen? Evert Visser en Piet Goedhart zijn inmiddels vertrouwde gezichten en naar hun komst wordt uitgekeken.

4. Lezingen en excursies

Ieder jaar worden er minimaal drie activiteiten georganiseerd: twee excursies en de jaarlijkse Van de Poll-lezing. Op 15 mei is er een excursie naar het Zeister Bos. Wat is mooier om te bezien hoe het bos er na 100 jaar uitziet? Is er nog de oude brug te vinden, de banken die geschonken zijn, o.a. door de burgers ter gelegenheid van de zeventigste verjaardag van jhr. mr. Frederik van de Poll. Het bos heeft zich ontwikkeld uit de 18^e-eeuwse buitenplaats Beek en Royen. De statige rechte lanen zijn nog aanwezig. Maar ook het waterstelsel dat is aangelegd, de zogenaamde spreng en bosbeek. Je kunt de wandeling door het bos dan ook 'Sprengwandeling' noemen. Het bos is niet alleen aangelegd

voor de buitenplaats, maar is ook ingericht als een productiebos. Daarvoor zijn grove dennen aangeplant. In de loop van de tijd is het bos aangepast. De productie van hout is niet langer het doel, maar de recreatie. Daarom is er nu een grote variatie van bomen, en is de diversiteit van flora en fauna verbeterd. Ook heeft het bos zich anders kunnen ontwikkelen. We vinden er de Algemene Begraafplaats, maar ook het Diakonessenhuis en het bezoekerscentrum De Boswerf. In dit prachtige groene natuurgebied gaan natuur, wonen en recreatie goed samen.

De jaarlijkse Van de Poll-lezing op maandag 9 september 2013 in de kantine van het Openbaar Zeister Lyceum op het landgoed Schoonoord staat ook in het teken van het jaarthema 'De geschiedenis van het Zeister Bos'.

De inleiding wordt gehouden door de heer Hans Zijlstra, historicus en auteur van een artikel over bovengenoemd thema. Bijzonder fijn is dat zo'n honderd belangstellenden aanwezig zijn. De inleider licht zijn verhaal toe met een powerpoint-presentatie. Zo is de ontwikkeling van het bos goed te volgen. Door de aankoop van de gemeente van het bos is dit de start van een modern beheer. Maar het Zeister Bos is veel ouder. De basis voor de aanleg van het bos is gelegd in de eerste helft van de 18^e eeuw. Rond 1730 zijn er bomen geplant langs de latere Laan van Beek en

Royen, destijds een zichtas van de gelijknamige buitenplaats. In 1771 is er al sprake van een herkenbaar bospatroon. Enkele decennia later worden grove dennen geplant op de plek van het huidige Zeister Bos. Niet minder dan drie buitenplaatsen zijn/waren er in het bos gevestigd.

De Heuvelrug ten oosten van Zeist bestaat in die tijd uit 'woeste gronden', zandheuvels en heidevelden die deels door dorpelingen gebruikt worden om schapen te weiden en plaggen te steken. In de loop van de 18^e en 19^e eeuw worden grote stukken grond uitgegeven aan vermogende particulieren. Hiermee komt de ontginning van de woeste gronden op gang. De aankoop door de gemeente Zeist in 1913 is het startsein voor een moderne vorm van natuurbeheer. Gevarieerde beplanting zorgt ervoor dat het bos een ander aanzien krijgt. Naast diverse soorten naaldhout wordt veel loofhout aangeplant. Achtereenvolgens Staatsbosbeheer, de Heidemaatschappij en Utrechts Landschap maken het bos in de 20^e eeuw tot wat het nu is.

Na afloop van de lezing is er op grote schaal gebruik gemaakt van het stellen van vragen. We kunnen terug kijken op een boeiende bijeenkomst, met dank aan de spreker.

In het najaar wordt een heel ander groen gebied van Zeist bezocht met een excursie. Nu aan de

noordkant in Huis ter Heide. Het Witte Kerkje, het Blookerpark en Park Rodichem zijn nu uitgangspunt voor een wandeling. Het Witte Kerkje van de hervormde gemeente is een kenmerkend gebouw. Het stamt uit het midden van de 19^e eeuw. Later is de kleine torenspits vervangen door een grotere toren. Een ieder die over de Amersfoortseweg rijdt wordt getroffen door de schoonheid van dit gemeentelijke monument. Het kerkje is gebouwd op het grondgebied van de buitenplaats Zandbergen. In 1652 zijn bij de aanleg van de Amersfoortseweg de vakken uitgegeven. De naam van deze weg is 'De Wegh der Weeghen'. Hiermee wordt de toekomstvisie voor die weg aangeduid. Aan weerszijde van de weg zijn vakken gemaakt. Hierop kunnen buitenplaatsen worden gebouwd met zichtassen. Tuinen kunnen worden aangelegd, en de hei bebost. In 1739 wordt gestart met de ontginning van de heide en de duinen. Daaruit zijn uiteindelijk het huidige Blookerpark en Park Rodichem ontstaan. Het eerste park is genoemd naar de cacaofabrikant Johannes Blooker. Er wordt een park aangelegd in de Engelse landschapsstijl. Later worden er huizen gebouwd, maar de structuur van het park is intact gebleven. Het is dan ook geen wonder dat dit park een plaats heeft gevonden op de gemeentelijke monumentenlijst. Later, na de komst van de spoorlijn Bilthoven-Zeist zijn de nieuwe villaparken Bosch en Duin en Huis

ter Heide aangelegd. Ook het Park Rodichem kent een boeiende geschiedenis. Onverharde wegen en slechte wandelpaden zijn na 1988 na een renovatieplan van Copijn veranderd in goed begaanbare paden. Ook dit park is een typisch landschapspark. Op het terrein zijn 107 seniorenwoningen gebouwd, verspreid over het park. Het is een geliefd woongebied. Het park is in beheer van een stichting die een plan heeft ontwikkeld om de oude zichtassen te herstellen en de gebouwen op te knappen. Denk daarbij aan het herstel van de trappen, de galerijen en het metselwerk. Ook wordt aandacht gegeven aan de monumentale bomen die zich in het gebied bevinden. Bijzonder is dat er ook een hoogstamboomgaard te vinden is. Al met al is een bezoek aan kerkje en parken meer dan de moeite waard.

5. Archief en collecties

In het afgelopen jaar heeft de commissie zich voornamelijk bezig gehouden met het assisteren van bezoekers die met onderzoeken of studies bezig waren, alsmede mensen die met vragen in Het Geschiedenishuis kwamen.

Daarnaast is zoals gewoonlijk veel tijd besteed aan het bijhouden van collecties betreffende de persberichten, de bibliotheek en foto's en prentbriefkaarten.

Evenals voorgaande jaren is door verschillende personen en instel-

lingen materiaal voor diverse collecties ontvangen.

Verder stond 2013 voor een deel in het teken van de komende inhuizing in het Gemeentehuis, wat de nodige organisatorische voorzorgsmaatregelen vereist.

Ten slotte een woord van dank aan de medewerkers die elke dinsdagmorgen enthousiast hun verschillende werkzaamheden uitvoeren. Zonder hun tomeloze inzet zou Het Geschiedenishuis niet kunnen functioneren.

6. Het blad Seijst

Als trouwe lezer van ons blad is het u niet ontgaan dat er ook in 2013 vier nummers zijn uitgebracht met een zeer gevarieerde inhoud. In de nummers van 2012 is al ingegaan

op het 100-jarig bestaan van het Zeister Bos. Maar ook in de jaargang van 2013 is aandacht gegeven aan de diverse parken. Denkt u maar aan het Walkartpark. Nu volop in de belangstelling vanwege de nieuwbouw van gemeentehuis en de bewoning daar om heen. Het Walkartpark bevindt zich in het hartje van Zeist. Het is dan ook geen wonder dat de gastvrijheid rond Het Rond voor het voetlicht is gebracht, Onder andere de geschiedenis van de firma Figi is beschreven en verluchtigd met prachtige foto's. Macht en Pracht is het thema voor de Open Monumentendag 2013. Voor het eerst wordt het nummer van Seijst geheel in kleur uitgebracht. Het mag beslist een feest worden genoemd. De buitens die worden beschreven worden zo schitterend in beeld ge-

bracht. We maken kennis met een heel andere gave van onze voorzitter: het maken van foto's. Per fiets kan zo een tocht langs de macht en pracht van Zeist worden gemaakt. In het laatste nummer zit muziek. Daarin is een artikel geplaatst over het accordeonverleden, met andere woorden over de Zeister Accordeon Vereniging. Het verhaal 'Het sleutelmandje van mijn grootmoeder' geeft weer hoe het beheer van een huishouden op een buiten veel organisatietalent vraagt. De grootmoeder over wie wordt verteld is mevr. Louise Ernestine de Beaufort. Opgegroeid op Molenbosch en in de wintermaanden in Utrecht. Na haar huwelijk gaat ze wonen op het landgoed Leusderend in Leusden. Boeiend is te lezen hoe het er in zo'n huishouden toegaat en wat het betekent voor de vele bedienden en mensen die bij het landgoed betrokken zijn. Het is een prachtig voorbeeld van het wonen op de vele buitenplaatsen in Zeist. We mogen terugzien op een zeer belangwekkende jaargang.

7. Historisch Café

Vier keer per jaar wordt het Café gehouden in Figi. Ieder keer is er een korte inleiding, waarna men met elkaar in gesprek gaat over het onderwerp en andere historische interesses.

In januari heeft mevr. Petra Koek van de Historische Vereniging Den Dolder een inleiding gehouden

De Kritzingerlaan in het Transvaalpark (1906).

COLLECTIE ZHG

over '100 jaar Den Dolder in kort bestek'.

In de maand april heeft Jan van der Valk ons meegenomen in zijn verhaal over 'Het Toonkunstkoor Zeist'. Ook hier staat dan de muziek centraal.

In juli vertelt Evert van Tellingen over de houten kistjes die gemaakt zijn in het Kamp Zeist. 'Kistjes uit het "Kamp bij Zeist"' is de titel van zijn verhaal. Gedurende de Eerste Wereldoorlog zijn in het kamp Belgen gehuisvest. Om de tijd te verdrijven heeft men een handwerk ter hand genomen en kistjes vervaardigd. De heer Van Tellingen bezit een zeer unieke collectie. Er is al belangstelling voor deze unieke verzameling getoond in het kader van tentoonstellingen over de Eerste Wereldoorlog.

In de maand oktober heeft Jan Peter van 't Sant zijn interesse voor de Transvaalwijk toegelicht met behulp van een powerpointpresentatie. Hier komen de geschiedenis, de betrokkenheid met de boerenoorlog en de bouwstijlen uit die periode goed samen.

8. Andere ontwikkelingen

Met de erfgoedpartners is het afgelopen jaar goed overleg gevoerd. Dit om tot gezamenlijke activiteiten te komen, elkaars activiteiten te ondersteunen, maar vooral ook om zich in te zetten voor het opzetten en uitbouwen van een website:

'Het Geheugen van Zeist' (www.geheugenvanzeist.nl). De digitalisering heeft immers de toekomst. Zo is er hard gewerkt om collecties te digitaliseren en geschikt te maken voor plaatsing op de gezamenlijke beeldbank. Er zijn al zeer goede vorderingen gemaakt, maar de beschrijving van de gescande prenten, kaarten en ansichtkaarten zal nog de nodige tijd en aandacht vragen.

Ook de gesprekken met de gemeente over de intensieve samenwerking met het gemeentearchief heeft goede resultaten opgeleverd. Het nieuwe gemeentehuis is nu geopend. Bij de inrichting van het pand is rekening gehouden met de komst van het Zeister Historisch Genootschap. Dit is verheugend te noemen. Toch moeten er nog de nodige puntjes op de i worden gezet. Zomaar 'oversteken' blijkt in de praktijk weerbarstig te zijn. Er dient vanzelfsprekend rekening te worden gehouden met een zorgvuldige afstemming, de Archiefwet, de wijze van werken. Een bezoek aan een gemeentehuis is toch heel anders dan op dinsdagmorgen het Geschiedenishuis binnen te wandelen, waar minder stringente regels gelden.

We zien uit naar een goede afstemming en verhuizing.

9. Personalia

De enorme inzet van zoveel vrijwilligers maken het mogelijk om de

geschiedenis van Zeist levend te houden en onder uw aandacht te brengen. Het bestuur wil hen allen heel hartelijk bedanken, vooral ook diegenen die na zoveel jaar afscheid van ons nemen. Dit jaar zijn het mevr. T. Boekhoven-Eikema van de Commissie lezingen en excursies, mevr. M. Droog en de heren A. Venema, C. Beauveser en M. Geutjes van de Audiovisuele commissie. Ze hebben hun werk veelal achter de schermen verricht. Als er een nieuwe film is vertoond, zijn er vele uren van filmen, knippen, plakken en beoordelen van het beeldmateriaal aan vooraf gegaan. Ook bij de excursies en lezingen worden contacten gelegd en afspraken gemaakt om zo tot een goed resultaat te komen. Ook van Rob van Ingen hebben we eind dit jaar afscheid genomen. Hij heeft jarenlang gezorgd dat onze website er goed uitziet en actueel is. Zijn werk is dus echt 'werk vanachter de schermen'. Er is inmiddels een nieuwe website ontwikkeld, voor hem een goed moment zijn taak aan een ander over te dragen. Graag zeggen we hem dank voor zijn jarenlange inzet.

In dit jaar ontvangt het bestuur ook het bericht van overlijden van mevr. Riet Hofman. Ze heeft zich jarenlang met hart en ziel ingezet voor ons Genootschap. Deze waardering is ook tot uitdrukking gebracht in de koninklijke onderscheiding die ze mocht ontvangen. We herdenken haar met warmte. Mevr. Hofman is 81 jaar geworden.

Van het bestuur

Dr. C.J.M. (Kees) Breunesse

In de eerste plaats een hartelijke gelukwens voor ons bestuurslid Kees Breunesse.

Op 4 februari jl. heeft Kees met succes zijn proefschrift getiteld: 'Losgemaakt uit de verdrukking' verdedigd. De promotie vond plaats aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn onderzoek betrof de opinie-journalistiek rond de scheiding van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden in de periode 1828-1832. Het is een prestatie van formaat om na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd een dergelijk onderzoek uit te voeren en te bekronen met een doctoraat. De promotie was een plechtige en mooie gebeurtenis.

Kees, nogmaals onze hartelijke gelukwensen, ook voor je vrouw en verdere familie. Je bent nu de eerste gepromoveerde historicus in het bestuur van het Zeister Historisch Genootschap.

Inhuizing ZHG/GAZ

Wanneer u dit leest moeten de benodigde handtekeningen zijn gezet om de daadwerkelijke inhuizing van ons Genootschap bij het gemeentearchief van Zeist in gang te zetten. Het gemeentearchief is terug in Zeist en heeft een prachtig onderkomen in de aanbouw van het gemeentehuis gekregen. We zijn blij dat we daar deel van mogen gaan

uitmaken.

Blij vooral ook voor u, de onderzoekers en geïnteresseerden in de geschiedenis van Zeist. Alles is nu op één plaats te raadplegen en hoe langer hoe meer ook digitaal.

Knipselarchief

Ons Knipselarchief, 28 overvolle laden, 100.000 knipsels, wordt gedigitaliseerd. Een zeer omvangrijk karwei dat we professioneel (moeten) laten uitvoeren. Voor ons knipselarchief was in de studiezaal van de gemeente geen ruimte, digitaliseren is nu de oplossing geworden. De bereikbaarheid van alle informatie wordt hiermee vele malen groter, er kan op elk willekeurig woord gezocht worden.

We hebben een beroep op een aantal fondsen gedaan ter financiële ondersteuning en hebben dat gelukkig ook gekregen. Niet het hele bedrag, maar zelf hadden we ook wat gespaard. Daarmee komt ook een eind aan het vele jaren (meer dan 50) trouwe werk van de leden van onze Archief en bibliotheek commissie. We danken de leden van nu en hun voorgangers van harte voor hun inzet en volharding. We sluiten hiermee een tijdperk af, want de kranten zijn nu ook dagelijks digitaal te raadplegen, het knippen, plakken, coderen en opbergen hoeft niet meer.

Er is nu nog meer ruimte om u te woord te staan en te helpen bij uw

zoektocht naar informatie.

Bank in het Zeister bos

Op onze oproep voor een bijdrage aan een Zeister Historisch Genootschapbank in het Zeister Bos is door diverse donateurs gehoor gegeven. Het laatste ontbrekende stukje is door het bestuur aangevuld. Deze zomer kunt u, op onze bank gezeten, vast wel eens genieten van het Zeister Bos.

Namens het bestuur,
Flora de Vrijer, voorzitter

**Promovendus
Kees Breunesse.**

FOTO JANHEIN HEIMEL

Seijst
2014
I-27

Nieuwe donateurs

De heer J.T.S. Kleinhans	ZEIST
De heer P.M. Oskam	ZEIST
De heer J.T. van Minnen	ZEIST
De heer en mevrouw G.H. v/d Top	LOCHEM
De heer J.W. van Tongeren	ZEIST
De heer W.J. Jansen	HUIS TER HEIDE
Mevrouw H.F. Kaemingk	ZEIST
De heer J.B. Wolters	ZEIST
De heer M.C.M. Fluitman	ZEIST
Mevrouw M.C. Ricken-Braakhuis	ZEIST